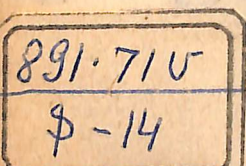

Ա. ՖԱԴԵՅԵՎ

Մ Ե Տ Ե Լ Ի Ց Ա

ԹԱՐԳՄ. Հ. Տ. ԱՎԱԳՅԱՆԻ
ՆԿԱՐՆԵՐԸ Բ. ԴԵԽՏԵՐՅԵՎԻ

Հ Ր Ա Տ 1 9 3 6 Յ Ե Ր Ե Վ Ա Ն

ՓՈՔՐԱՀԱՍՏԱԿՆԵՐԻ ՅԵՎ ՄԻՋԱՀԱՍՏԱԿՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

Խոնավ կես գիշերին ոգոստոսի սկզբներին, Լևինսո-
նի ջոկատը լեկավ մի ձիավոր եստաֆետ: Ուղարկել եր
աչն ծեր Սուխովեյ-Կովտունը — պարտիզանական ջոկատ-
ների շտաբի պետը: Ծեր Սուխովեյը գրում եր, թե ինչ-
պես ճապոնացիները հարձակվել էին պարտիզանական
գլխավոր ուժերի վրա: Գրում եր նաև Իզվեստկայի տակ
տեղի ունեցած մահացու ճակատամարտի մասին, և աչն
մասին՝ վոր ինքը թագնվում ե վորսորդական ձմեռանո-
ցում, և վիրավորված ե ինն գնդակներով...

Լևինսոնն ստացավ եստաֆետը գիշերվա ժամը 12
անց կես, իսկ կես ժամ հետո հովիվ Մետելիցայի ձիա-
վոր դասակը ցրվի լեկավ ճանապարհներով, տարածելով
տագնապալի լուրը:

Ընկնելով խուլ վայրեր, Լևինսոնը գրեթե կորցրել
եր կապը մյուս ջոկատների հետ:

Տայգայի կաժաններով, վորտեղ վաղուց ի վեր ա-

3506-82

դեն չէր լեզել մարդկային վտառը, տանում էր նա իր պարտիզաններին:

Ամբողջ Ուլախինի հովիտը բռնված էր ճապոնացիներով և կոլչակայիներով: Հակառակորդի հետախուզչները պրպտում էին բոլոր ուղղութիւններով և հաճախակի հանդիպել էին Լեինսոնի դիտակալներին:

Առավոտը վաղ Լեինսոնին կտրեցին լեռներից, բայց լեռկու ժամվա կովից հետո, կորցնելով մինչև լեռեսուն մարդ, նա դուրս պրծավ հակառակորդ ջոկատների միջից: Կոլչակայիների հեծելազորը կրնկակոխ հետապնդում էր նրան:

— Շարունակել մնալ այդ շրջանում՝ անմտութիւն ե, — ասաց մթազնած Լեինսոնը՝ — միակ ճանապարհը — դեպի հյուսիս ե: — Նա արձակեց դաշտային պայուսակը և հանեց քարտեզը: — Այ... եստեղ կարելի չէ անցնել լեռնաշղթաներով... Ճիշտ է՝ հեռու չէ, բայց ինչ արած...

Լեինսոնը վճռեց գիշերել տայգայում: Նա հույս ուներ, շոշափելով ճամփան հետախուզչների միջոցով, անցնել Տուգո-Վակիի հովիտը, վորը հարուստ էր ձիերով և հացով:

— Մետելիցան կգնա հետախուզելու, կգիշերենք այստեղ, — ասաց Լեինսոնն իր ոգնական Բակլանովին ու կարգադրութիւն արեց:

— Կանգ առ, — բղավեցին առջևից: Կանչը հաղորդվում էր շղթայով և, այն ժամանակ, չերբ առջևում արդեն կանգ էին առել, լետևում շարունակում էին սեղմել:

— Մետելիցային, Մետելիցային են կանչում... — նորից վազեց շղթայով...

Մի քանի վարկյան հետո, բազելի նման կորացած, վրա հասավ Մետելիցան, և ամբողջ ջոկատն աչքերով հետեւում էր նրա կառչուն, հովվական նստվածքին:

Ուղարկելով Մետելիցային հետախուզման, Լեինսոնը պատվիրեց նրան վերադառնալ հենց այս գիշեր: Մետելիցան թողեց ջոկատը ժամը մոտ չորսին, կեսօրից հե-

սոս և խղճի մտռք քշում եր իր հովատակին: Արդեն բոլորովին մթնել եր, չերբ նա դուրս չեկավ տալգալից և կանգնեցրեց ձիուն հին ու փտած, կտուրը քանդված մեղվի ձմեռոցի մոտ:

Նա կապեց ձիուն և կառչելով շենքի փխրուն, ձեռքի տակ թափթփվող լեզրերին, բարձրացավ անկյունի վրա, ծակի մեջ թաղվելու վտանգի տակ: Վեր ձգվելով կառչուն, կիսակորացած վոտքերի վրա, ալգալեա կանգնած եր նա մի տաս ըռպե, առանց շարժվելու, ախանջ դնելով գիշերվանը և սուր հայացքով թափանցելով մթության մեջ:

Մետելիցան թռավ թամբի վրա և դուրս չեկավ ճանապարհը, վորի սև, վաղուց բարձիթողի արված ճանապարհը հազիվ լերևում եր խոտի մեջ: Նոճիների բարակ բները հանգարտ սպիտակին ելին տալիս մթության մեջ, հանգցրած մոմերի նման:

Նա բարձրացավ բլրի վրա. — ձախից ձգվում եր ճահաբլրակների սև շարքը, վոր կեովել եր հսկայական գազանի վողնաշարի նման: Աղմկում եր գետը: Յերկու վերստի վրա լերեի հենց գետի մոտ, վառվում եր խարուկը: Ավելի հեռուն, հատելով ճանապարհը, ձգվում ելին գյուղի դեղին անթարթ ճրագները:

Մետելիցան ցուրտ զգաց. նա հագին ուներ մի զինվորական չկոճկված ֆուֆալա, վորի տակից լերևում եր պոկված կոճակներով և բաց ոճիքով մի զիմաստյորկա: Նա վճռեց գնալ սկզբից դեպի խարուկը: Համենայն դեպս հանեց պատյանից ատրճանակը և խրեց գոտու մեջ, ֆուֆալալի տակից, իսկ պատյանը թագցրեց թամբի լետեին կապած պալուսակի մեջ:

Նա արդեն բոլորովին մոտ եր խարուկին, — հանկարծ ձիու տագնապալից խրխնջոց լավեց խավարի մեջ: Հովատակը առաջ նետվեց և, ցնցվելով հոոր մարմնով, խլշկտացնելով ախանջները պատասխանեց խրխնջոցին: Նույն ախնթարթում կրակի մոտ թափով ճոճվեց մի ըստ-

վեր: Մետելիցյան ուժգին խփեց մտրակով ու վեր նետ-
վեց ձիու հետ միասին:

Խարուկի մոտ վախեցած աչիկները չռած կանգնել
եր մի նիհարիկ սևագլուխ տղա: Նա մի ձեռքով բռնել էր
մտրակը, մյուսն էլ վերև եր բարձրացրել, կարծես ուզում
էր պաշտպանվել: Նա հագին ունեւ պատառոտված շալ-
վար, իր հասակից ավելի յերկար պիշակ, վոր փաթաթ-
ված էր մարմնի շուրջը ու գոտեւորված կանեփաթելով:
Մետելիցյան կատաղաբար կանգնեցրեց հովատակին տղա-
լի ուղիղ քթի առաջ, և քիչ մնաց, վոր կոխ տար նրան:
Նա տեսավ իր առջև վախեցած աչքերը, կարճիկ շալվա-
րը, վորի միջից աչքի ելին ընկնում մերկ ծնկները և
տիրոջ ուսերից գցած խղճուկ պիշակը, վորի միջից աչն-
պես մեղավոր ու խեղճ-խեղճ նայում էր նրա բարակ ու
ծիծաղելի մանկական վիզը:

— Ել ինչ ես կանգնել: Վախեցա՞ր: Ախ, դու, ճնճը-
ղուկ-ճնճղուկ: Այ քեզ հիմար տղա, — խոսեց Մետելի-
ցյան: Կանգնել ե, ու պրծավ: Բա, վոր կոխ տալի քեզ. .

Տղան ահից հագլիվ շունչ քաշեց:

— Բա ինչու դու վրա պրծար, վոնց վոր մի բու-
զուկ, — ասաց նա դեռ վախվիտելով: — Վոնց չվախենաս —
ձիեր կան ինձ մոտ...

— Ձիեր, — ծաղրաբար ձիգ տվեց Մետելիցյան: —
Ասացե՛ք, խնդրեմ: — Նա թևերը կանթեց կողքերին, լետ
ընկավ, դիտելով տղային, և հանկարծ ծիծաղեց:

Տղան շփոթված, անվստահ վեր քաշեց քիթը, բաց,
գլխի ընկնելով, վոր վոչ մի սարսափելի բան չկա, այլ
ընդհակառակը, ամեն ինչ սաստիկ ծիծաղելի լե դառ-
նում, կնճռոտվեց այնպես, վոր նրա քիթը ցցվեց վեր,
և նույնպես — իսկական լերեխայի նման — սկսեց ծիծա-
ղել չարաճճի և բարակ ձայնով: Դա Մետելիցյալի համար
անսպասելի լեր և նա փռթկաց ավելի բարձր, և նրանք
լերկուսով քրքշուկ ելին այդպես մի քանի րոպե մեկը —
որորվելով թամբի մեջ առաջ և լետ, իսկ մյուսը — ընկ-

նելով խոտի մեջ, ձեռքերով հենվել եր գետնին և ամեն
անգամ նոր քրքիջի հետ լետ եր ընկնում ամբողջ մարմ-
նով:

— Այ, թե ծիծաղեցրեց, հա, — ասաց վերջապես,
Մետելիցյան, ազատելով վոտքը ասպանդակից: — Ինչ
տարորինակն ես, իսկապես... — Նա թռավ գետին ու ձեռ-
քերը պաղպեց դեպի կրակը:

Տղան, դադարելով ծիծաղել, նայում էր նրան լուրջ
և ուրախ զարմանքով, կարծես թե սպասում էր նրանից
դեռ ել ավելի անսպասելի տարորինակութուններ:

— Ինչ ուրախն ես դու, դե՛, — խոսեց նա վերջա-
պես:

— Յե՛ս, — ծիծաղեց Մետելիցյան: — Յես, ախպեր ջան,
ուրախ մարդ եմ...

— Իսկ լեա ենպես վախեցա, — խոստովանեց տղան:
— Ձիեր կան եստեղ, ինձ մոտ: Իսկ լեա կարտոլ եմ խո-
րովում...

— Կարտո՞լ: — Այ ինչ եմ ասել: — Մետելիցյան նստեց
նրա կողքին, ձեռքից բաց չթողնելով սանձը: — Իսկ
կարտոլը վճրտեղից ես ճարում:

— Բան լասաց, վճրտեղից ես ճարում... Էնքան կա
եստեղ... ծնվե՛ք: — Յեվ տղան ձեռքով ցույց տվեց շուրջը:

— Գողանում ես, ուրեմն:

— Գողանում եմ: Տուր լեա պահեմ քո ձին... Լավ,
ախպեր ջան, լեա բաց չեմ թողնի, մի վախեցի: Լավ հո-
վատակ ե, — ասաց տղան, փորձված հայացքով դիտելով
հովատակի բարեկազմ, նիհար մարմինը և նրա ձիգ ու
մկանեղ փորը: — Իսկ դու վճրդուց ես ինքդ:

— Հովատակը, միաս չունի, — համաձայնվեց Մետելի-
ցյան: — Իսկ դու վճրտեղից ես:

— Այ, հրեն, — գլխով արեց տղան դեպի կրակների
կողմը: — Խանիխեզա — մեր գյուղն է... հարյուր քսան
ծուխ...

— Եսպես... Իսկ լեա Վորոբյովկայից եմ, այ ես սա-
րի լետեր: Գուցե լսել ես:

— Վորոքցովկայից: Ձե, չեմ լսել, հեռու չե, չերևի...

— Հեռու չե:

— Բա մեզ մոտ ինչի՞ համար ես չեկել:

— Եհ, վոնց ասենք... Դա, ախպեր ջան, չերկար պատմութունն ե... Ձի չեմ ուզում առնել ձեզնից: Ձեր, ասում են, շատ կա եստեղ, ձեզ մոտ... Յես, ախպեր ջան, նրանց սիրում եմ, ձերերին,— խորամանկ ասաց Մետելիցյան,— ինքս ամբողջ կյանքումս ձի չեմ պահել, միայն ուրիշներինը...

— Բա չես, կարծում ես, իմո՞նքն եմ պահում: Տեր ունեն...

Տղան դուրս հանեց թևքից նիհար կեղտոտ թաթիկը և մտրակի կոթով սկսեց քանդել մոխիրը, վորի միջից թեթևորեն գլորվեցին հրապուրիչ սև կարտոֆիլները:

— Գուցե դու հաց ես ուզում,— հարցրեց նա:— Յես ունեմ, միայն քիչ ե...

— Շնորհակալ եմ, չես հենց նոր լավեցի, ախ, մինչև եստեղս,— ասաց Մետելիցյան, ցույց տալով մինչև կոկորդը:

Տղան փխրեց կարտոֆիլը, փչեց վրան, կեսն իր կլեպով միասին կոխեց բերանը, շուռ ու մուռ տվեց լեզվի վրա ու ախորժակով սկսեց ծամել: Ծամել վերջացնելուց հետո նա նայեց Մետելիցյանին ու ասաց՝

— Վորք եմ չես, կես տարի չե, վոր վորք եմ: Կազակներն ապրիս սըպանին, մորս ել սըպանին, չեղբորս ել...

— Կազակները,— զգաստացավ Մետելիցյան:

— Բա ել ո՞վ: Սըպանին, վոնց վոր իրենց քեֆն եր: Տուն ու տեղն ել դիփ կրակեցին, դե մենակ մերը չե, տաս տասներկու մարդու, հենց հիմա չել ամեն ամիս քշում գալիս են, ախ, ես ըռպելիս մի քառասուն մարդ կան: Շըջանային գլուղն ել մեր լետեն ե, Ռակլիտնոյե, դե եստեղ վոր ամբողջ ամառը մի գունդ ե կանգնած: Վախ, դու վոր տեսնես, ինչ են անում, գել են, գել... Կարտով վերցրու...

— Բա վոնց եր, վոր դուք չփախաք... Տես, հալա, ինչպիսի անտառ ունեք... Մետելիցյան նույնիսկ տեղից վեր բարձրացավ:

— Դե ինչ անենք, վոր անտառ կա: Հավիտյան անտառում հո չես նստի: Ասենք եստեղ ամբողջը ճահիճ ե — դուրս գալու ձար չկա — դժողք ե իսկական...

— Գիտես ինչ,— ասաց Մետելիցյան վեր կենալով,— արածեցրու իմ ձիուն, չես մի գլուղ գնամ: Ձեզ մոտ, չես տեսնում եմ, չե թե գնել, ալ վերջին ունեցածդ ել կխլեն...

— Բա ընչի՞ եղպես շուտ: Նստիր... — ասաց հովիվ տղան, հանկարծ վշտանալով, և նույնպես վեր կացավ:— Մենակ զահլաս գնում ե եստեղ,— բացատրեց նա խըղձուկ ձայնով, նայելով Մետելիցյանին խոշոր աղաչական ու խոնավ աչքերով:

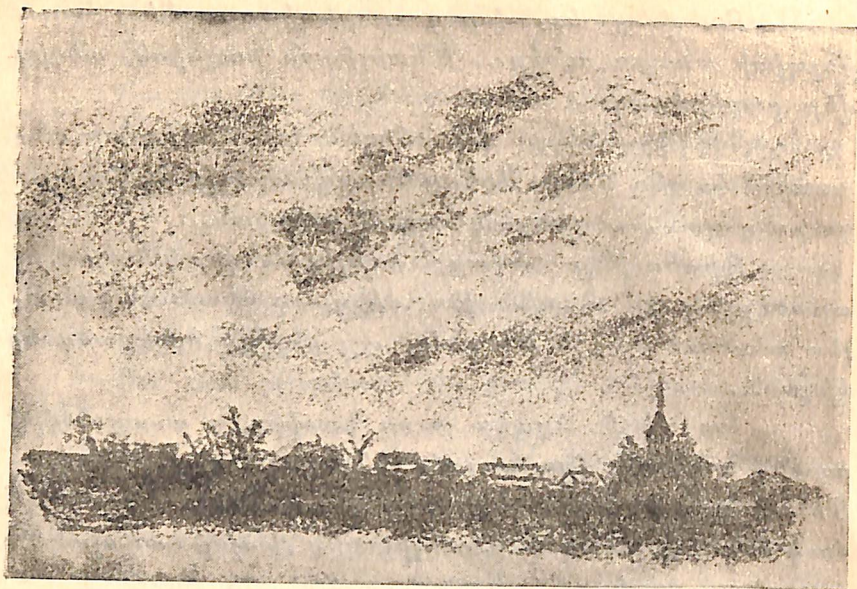
— Ձե, ախպեր ջան:— Մետելիցյան ձեռքերը տարածեց:— Իսկը հետախուզելու ժամանակն ե, քանի մուժ ե... Ասենք չես շուտ կղառնամ, իսկ հովատակի վոտքերը կկապենք: Վորտեղ ե լինում դրանց ամենից մեծը:

Տղան բացատրեց, թե վոնց պիտի նա գտնի տերտերի տունը, վորտեղ նստած ե հեծելավաշտի պետը, և թե ինչպես նա հեշտությամբ կարող ե ճամփա գտնել տների լետևի կողմից:

— Իսկ ձեզ մոտ շներ շատ կան:

— Կան, քիչ չեն, համա նրանք չար չեն:

Մետելիցյան, հովատակի վոտքերը կապելով ու քնաս բարով ասելով, ճանապարհ ընկավ գետի կողքով ձգվող կածանով: Տղան տխուր նայում եր նրա լետևից, մինչև վոր նա անհայտացավ խավարի մեջ:

2

Կես ժամ անցած Մետելիցյան արդեն բոլորովին մոտեցել էր գլուղին: Կածանը թեքվեց դեպի աջ, բայց նա շարունակեց գնալ հնձված մարդագետնով, մինչև վոր հասավ գլուղացոց բանջարանոցներին:

Գլուղն արդեն քնած էր: Կրակները հանգել էին: Հազիվ չերևում էին աստղերի լուսի տակ խրճիթների տաքուկ ծղոտե կտուրները:

Մետելիցյան, անցնելով լերկու նրբանցք, թեքվեց դեպի լերրորդը: Շներն ուղեկցում էին նրան անվստահ խռպոտ հաջոցով, կարծես ինքներն ել վախենում էին, բայց վոչ վոք դուրս չեկավ փողոց, չկանչեց նրան:

Մետելիցյան անցավ ելի մի քանի փողոց, պտույտ գործելով չեկեղեցու մոտ և, վերջապես, դեմ առավ տերտերի այգու ներկված ցանկապատին: Մետելիցյան խուզարկեց աչքերով, ախանջ դրեց և, չնկատելով վոչ մի կասկածելի բան, անձայն և արագ թռավ ցանկապատի վրայով:

Այդին խիտ էր ու սաղարթախիտ, բայց տերևներն արդեն թափվել էին: Մետելիցյան դրեթե առանց շնչելու սողոսկում էր այգու խորքը: Թփերը հանկարծ վերջացան և իր ձախ կողմում տեսավ մի լուսավորված լուսամուտ: Նա բաց էր: Այնտեղ նստած էին մարդիկ: Միապաղաղ, փափուկ լույսը շողում էր թափված տերևներին և խնձորենիները կանգնած էին այդ լուսի մեջ, կարծես վոսկուց շինված լինեին...

Մարդիկ թուղթ էին խաղում սեղանի կողքին, սենյակի խորքում: Այլ կողմում նստած էր փոքրիկ ծեր տերտերն իր հարթ սանրած մագերով: Նա ճարպիկ շարժում էր իր նիհար, փոքրիկ ձեռքերը սեղանի վրա, անձայն խառնելով խաղաթղթերն իր խաղալիքային մատներով: Դեմքը դեպի Մետելիցյան արած նստել էր լիքը մարմնով մի գեղեցիկ սպա, չիբուխը բերնին: Մետելիցյան լենթադրեց, վոր դա հեծելավաշտի պետն է: Ձախից նստած էր սև փափախով ու լափնջով մի սպա՝ առանց ռուսադիրների: Նա ամեն անգամ, չերբ գցում էր խաղաթուղթը, փաթաթվում էր լափնջու մեջ:

Մետելիցյան, կռանալով ու լետլետ գնալով դեպի կողք, հեռացավ լուսամուտից: Նա հենց նոր էր թեքվել դեպի ծառուղին, չերբ հանկարծ դեմ առ դեմ հանդիպեց մեկին, վորի մի ուսին կազակի վերարկու չեր գրցված: Նրա լետևում լերևում էին ելի լերկու հոգի:

— Դու ետեղ ի՞նչ ես լանում,— զարմացած հարցրեց այդ մարդը, պահելով վերարկուն, վորը քիչ մնաց վայր ընկներ, չերբ նա դեմ առավ Մետելիցյային:

Մետելիցյան թռավ մի կողմ ու նետվեց թփերի մեջ:

— Կանգնիր, բռնիր դրան, բռնիր... Նստեղ չեկեք, էյ... — բղավեցին մի քանի ձայներ: Սուր, կարճ կրակոցները ճարձատեցին փախչողի լետևից:

Մետելիցյան, խճավելով թփերի մեջ ու կորցնելով գլխարկը, ըստ բախտի առաջ էր նետվում, բայց ձայները տնքում էին, վորում արդեն ինչ վոր տեղ առջևում, և չար շների հաջոցը լավում էր փողոցի կողմից:

— Այ, հրեա, բռնիր, — բղավեց մեկը, նետովելով դեպի Մետելիցան, ձեռքերը վեր բարձրացրած:

Գնդակը վզգաց ուղիղ ականջի մոտով:

Մետելիցան նույնպես կրակեց: Դեպի իրեն վազող մարդը գալթեց ու վայր ընկավ:

— Կերար, հա, չես բռնի... — հանդիսավոր ասաց Մետելիցան, վորը մինչև վերջին րոպեն իսկապես չեր հավատում, վոր իրեն կարող են շրջապատել:

Բայց մի ինչ վոր խոշոր ու ծանր մարդ ընկավ նրա վրա լետեից ու տակով արեց: Մետելիցան փորձեց ազատել ձեռքը, բայց գլխին իջած անհեղ հարվածը անզգայացրեց նրան...

Հետո նրան ծեծում ելին անընդհատ և, նույն իսկ ուշքը կորցնելուց հետո ել նա նորից ու նորից զգում եր իր վրա այդ հարվածները...

3

Դաշտավայրում, վորտեղ քնած եր Լևինսոնի ջուկատը, բավական մութ եր ու խոնավ, բայց խառնիխիճալից աչն կողմ գտնվող նարնջագույն բացատից նայեց արևը և որը դանդաղ բացվեց տալգալի վրա:

Ձիերի մոտ կկգած որապահը լսեց քնի մեջ մի համառ հնչյուն, վոր նման եր գնդացրի հեռավոր կոտորակի, և վախեցած վեր ցատկեց հրացանը ձեռքին: Բայց դա թխթխկացնում եր փայտփորը հին լաստենու վրա, դետի մոտ:

Որապահը հայհոյեց և ցրտից կծկվելով ու փաթաթվելով քրքրված շինելի մեջ, դուրս յեկավ բացատ:

Իսկ Մետելիցան դեռ չկա... Լավ լափել ե, լերեի, ու մրավում ե մի վորևե խրճիթում, իսկ եստեղ դե արի, ու սոված նստիր, — մտածեց որապահը:

Նա սիրտ չարեց անհանգստացնել Լևինսոնին ու արթնացրեց նրա ողնական Բակլանովին:

— Հը՛, չի՛ լեկել դեռ, — արագ շարժվեց տեղից Բակ-

լանովը, չոելով քնաթաթախ աչքերն առանց բան հասկանալու: — Վհնց թե չի յեկել: Ձե, ախպեր շան, եդ բաները դու թող, եդպես բան չի կարող լինել... հա, եդպես: Դե, արթնացրու Լևինսոնին:

Նա թռավ տեղից, քնաթաթախ, հոնքերը հավաքելով քթի վերևը, և արագ շարժումով պնդացրեց գոտին: Լևինսոնը վորքան վոր պինդ եր քնել, իսկույն և յեթ բացեց աչքերն ու նստեց: Նայելով որապահին ու Բակլանովին, նա հասկացավ, վոր Մետելիցան չի յեկել, և վոր վաղուց արդեն ժամանակն է ճամփա ընկնելու: Նույն ընկնելին նա ընկել եր չոքերի վրա ու, փաթաթելով շինելը, պատասխանում եր Բակլանովի տագնապալի հարցումներին:

— Դե, եդտեղ ինչ կա վոր: Յես եդպես ել կարծում եյի... Իհարկե մենք նրան կհանդիպենք ճանապարհին:

— Իսկ յեթե չհանդիպենք:

— Յեթե չհանդիպենք... Լսիր, դու պահեստի յերիզ չունես շինելի փաթեթի համար:

— Վեր կաց, վեր, ձիուկ: Դեպի գլուղ, — բզավում եր որապահը, վորքերով հրնդելով քնածներին:

Խոտի միջից վեր եյին բարձրանում գզգզված պարտիզանական գլուխները:

Այն միտքը, վոր Մետելիցան կարող եր ընկնել թշնամու ձեռքը, դժվարությամբ եր պատվաստվում մարդկանց: Ամեն մի պարտիզան համառորեն ու վախժելով աշխատում եր հեռացնել այդ միտքն իրենից: Ընդհակառակը, որապահի յենթադրությունը, թե դասակապետը «կուշտ լափել ու մրափում է վորևե խրճիթում», չնայած դա նման չեր արագաշարժ ու ճշտապահ Մետելիցային, ավելի ու ավելի կողմնակիցներ եր գրավում: Շատերը բացարձակ տրտնջում եյին Մետելիցայի «սրիկալության ու անգիտակցության» համար և ձանձրացնում եյին Լևինսոնին, պահանջելով անմիջապես դուրս գալ նրան հանդիպելու: Յեվ յերբ Լևինսոնը տվեց, վերջապես,

դուրս գալու հրամանը, ջոկատում աջալիսի հրճվանք առաջացավ, կարծես թե այդ հրամանով իսկապես վերջանում եյին բոլոր փորձանքներն ու տանջանքները:

Նրանք գնում եյին մի ժամ, յերկու, իսկ դասակապետն իր քաջարի ու ձյութերանգ մազափունջով դեռ չեր յերևում կածանի վրա:

Նրանք կտրեցին նորից այդքան ճանապարհ և ելի այդքան, իսկ Մետելիցան դեռ չկա:

Տայգայի յեզրին ջոկատը մոտենում եր խոժոռ լոռ-թյամբ:

3506-82

Մետելիցյան ուշքի լեկավ մի մեծ մուկ սարայում: Նա պառկած էր մերկ խոնավ գետնին: Նա անմիջապես հիշեց այն ամենը, վոր պատահել էր իր հետ: Հարվածները, վոր կրել էր նա, դեռ աղմկում էին գլխում, մազերը չորացել էին արյան մեջ, — նա զգում էր այդ չորացած արյունը ճակատի և այտերի վրա:

Առաջին միտքը, վոր նա արեց, դա այն էր, թե չի կարելի արդյոք փախչել: Նա պրպտեց ամբողջ սարայը, շոշափեց բոլոր ծակուծուկերը, փորձեց նույնիսկ ջարդել դուռը: Նա ամեն տեղ հանդիպում էր սառը փայտի, իսկ ճեղքերն այնքան փոքր էին, վոր նրանք դժվարությամբ էին բաց թողնում աշնանային առավոտվա աղոտ լուսաբացը:

Մետելիցյան դեռ չէր վերջացրել սարայի զննությունը, յերբ դռան լսելում լսվեց աղմուկ, ճռճուաց դռնակը և գորշ, առավոտվա լույսի հետ միասին սարայը

մտան լերկու զինված լամպասավոր կազակներ: Մետելիցյան, վոտքերը չռած, աչքերը կկոցած նայում էր նրանց: Նկատելով նրան, նրանք անվճռականորեն մի փոքր հապաղեցին դռան մոտ: Յետևում կանգնածը անհանգիստ վեր քաշեց քիթը:

— Գնանք, հայրենակից, — ասաց վերջապես, առջևինը:

Մետելիցյան, համառությամբ գլուխը կախած, դուրս լեկավ շենքից:

Վորոշ ժամանակից հետո նա կանգնած էր իրեն ծանոթ մարդու առաջ — սև փափախով ու լափնջով — հենց նույն սենյակում, վորի ներսը նա դիտում էր գիշերը տերտերի այգուց: Այդտեղ բազկաթոռում ձգված, նստած էր գեղեցիկ, լիքը սպան, վորին Մետելիցյան յերեկ հեծելավաշտի պետի տեղն էր դրել: Նա զարմացած, վոչ այնքան խիստ նայում էր Մետելիցյային: Հիմա, դիտելով յերկսին, նա հասկացավ, վոր պետը վոչ թե հենց այդ լիքը սպան էր, այլ մյուս լափնջովը:

— Կարող եք գնալ, — ընդհատ ասաց այդ մյուսը, նայելով կազակներին, վորոնք կանգ էին առել դռան մոտ:

Նրանք, անշնորհք բռնելով իրար, դուրս լեկան սենյակից:

— Դու ի՞նչ ելիր անում յերեկ այգում, — արագ հարցրեց պետը, կանգ առնելով Մետելիցյայի առաջ և նայելով նրան իր հատուկ, անթարթ հայացքով:

Մետելիցյան լուռ, ծաղրաբար հառեց նրա վրա իր հայացքը, դիմանալով նրա հայացքին, հազիվ շարժելով իր առիս սև հոնքերը և իր ամբողջ տեսքով ցույց տալով, վոր նա վոչինչ չի ասելու:

— Դու թող եզ հիմարությունները, — նորից ասաց պետը, բոլորովին չբարկանալով ու չբարձրացնելով ձայնը:

— Ե՛, ի՞նչ խոսենք իզուր, — ներողամտաբար ժպտաց դասակապետը:

Հեծելավաշտի պետը մի քանի վարկյան ուսումնա-

սիրում եր նրա անզգա չեչոտ դեմքը, վոր ծածկված եր չորացած արլունով:

— Ինչ ե, դու եստեղացի լես, թե ուրիշ տեղից ես լեկել:

— Թող, ձերդ բարեծննդութուն,— վճռականորեն ասաց Մետելիցան, սեղմելով բռունցքներն ու հազիվ զսպելով իրեն, վորպեսզի չհարձակվի նրա վրա:

— Ոհո,— առաջին անգամ զարմացած ու բարձր բացականչեց յափնջով մարդը: Նա հանեց պատյանից ատրճանակն ու թափ տվեց այն Մետելիցայի քթի առաջ: Դասակապետը, շուռ գալով դեպի լուսամուտը, քարացավ իր լոռթյան մեջ:

Դրանից հետո, վորքան վոր սպառնում ելին նրան ատրճանակով, վորքան վոր համոզում ելին ճշմարտորեն պատմել ամեն ինչ, խոստանալով ազատել իրեն, նա չարտասանեց վոչ մի խոսք, նույն իսկ վոչ մի անգամ չնայեց հարցնողներին:

Հարցաքննության ամենայեռուն պահին դուռը թեթևակի բացվեց և ինչ վոր մեկի մազոտ գլուխը, իր խոշոր վախեցած ու հիմար աչքերով, ներս նայեց սենյակ:

— Հը,— ասաց հեծելավաշտի պետը,— հավաքվել են արդեն: Ասա տղերքին, վոր վերցնեն եդ իգիթին:

Նույն լերկու կազակները հանեցին Մետելիցային բակը և, ցույց տալով նրան բաց դռնակը, գնացին նրա լետեից: Մետելիցան լետ չեր նայում, բայց զգում եր, վոր լերկու սպաները նույնպես գալիս են լետեից: Նրանք դուրս լեկան լեկեղեցու հրապարակը: Այնտեղ, փայտաշեն խրճիթի մոտ, հավաքվել եր ձիավոր կազակներով շրջապատված ժողովուրդը:

Մետելիցան բարձրացրեց գլուխն ու դիտեց այդ լերերուն, խալտաբեռ, անձայն ամբոխը, վորը կազմված եր գեղջուկներից, տղաներից, տաք կոփտաներով գեղջուկներին, գունավոր թաշկինակներով աղջկերքից, մազափնջավոր ժիր ձիավորներից, վորոնք այնպես գունգգուն, ձգված ու մաքուր ելին, կարծես գեհկա-

ճաշակ պատկերներից վերցված լինելին: Նա անցավ ամբոխի միջով ու կանգ առավ խրճիթի մոտ: Սպաները, առաջ անցնելով, բարձրացան պատշգամբ:

— Եստեղ արի, եստեղ,— ասաց հեծելավաշտի պետը, տեղ ցույց տալով նրան իր կողքին:

Մետելիցան միանգամից անցավ աստիճանների վրայով ու կանգնեց նրա կողքին:

Հիմա նա լավ լերևում եր բոլորին,— ձիդ ու բարեկազմ, սևամազ, լեղջերվի փափուկ մորթից կարված կոշիկներով, ոձիքն արձակած շապկով, վոր գոտևորված եր ֆուֆայկայի տակից դուրս թողած, խիտ կանաչ փրնջավոր ժապավենով:

— Ո՞վ ե ճանաչում ես մարդուն,— հարցրեց պետը, դիտելով բոլորին սուր ծակող հայացքով, վոր մի վարկյան կանգ եր առնում մերթ մեկի, մերթ մյուսի դեմքի վրա:

Յեվ լուրաքանչլուրը, վորի վրա կանգ եր առնում այդ հայացքը, շփոթվելով ու աչքերը թարթելով, կախում եր գլուխը:

— Վոչ վոք չի՞ ճանաչում,— կրկնեց հարցը պետը:— Մենք այդ կպարզենք հիմա... Նեչիտայլո,— բղավեց նա, ձեռքը շարժելով դեպի այն կողմ, վորտեղ բաց շաղանակագուն ձիու վրա նստած եր կազակի լերկար շինել հագած մի սպա:

Ամբոխը խուլ տարուբերվեց: Առջևում կանգնածները լետ նայեցին,— սև ժիլետով մեկը հրհրելով անցնում եր ամբոխի միջով, կռացնելով գլուխն այնպես, վոր լերևում եր միայն նրա տաքուկ, մորթե փափախը:

— Ճանապարհ տվեք, ճանապարհ տվեք,— ասում եր նա շտապ-շտապ, ճանապարհ բաց անելով մի ձեռքով և մյուս ձեռքով ինչ վոր մեկին քաշ տալով իր լետեից:

Վերջապես նա հասավ ուղիղ պատշգամբին և բոլորը տեսան, վոր նա բերում ե մի լերկար պիջակով՝ նիհարիկ սևագլուխ տղայի, վորը վախվիսելով ընդդիմանում եր ու, սև աչքերը լայն բաց արած, նայում եր մեկ Մետելի-

ցալին, մեկ հեծելավաշտի պետին: Ամբոխն իրար անցավ, ավելի բարձր լավեցին ակնավախն ու զսպված կանացի խոսակցութունը: Մետելիցան նայեց ներքև ու հանկարծ գլխի ընկավ, վոր սևագլուխ տղան նույն հովիվն է, վորին նա յերեկ հանձնել էր իր ձին:

Գյուղացին, վոր բռնել էր նրա ձեռքից, վերցրեց գլխարկն ու գլուխ տալով պետին, սկսեց՝

— Այ եստեղ ես իմ հովիվ տղան...

Բայց յերեկ վախենալով, վոր իրեն չեն լսի, նա կռացավ դեպի տղան և, մատով ցույց տալով Մետելիցային, հարցրեց՝

— Սա է, չե՞:

Մի քանի վարկյան շարունակ հովիվ տղան ու Մետելիցան նայում էին իրար աչքերի մեջ: Հետո տղան հայացքը փոխադրեց հեծելավաշտի պետի վրա, հետո գյուղացու, վոր բռնել էր նրա ձեռքից, խորը ախ քաշեց ու բացասաբար թափ տվեց գլուխը...

Ամբոխը, վորն այնքան էր սսկվել, վոր լավում էր, թե ինչպես է զարկվում հորթը յերեցփոխի քողարկում, հազիվ տարուբերվեց ու նորից անշարժացավ:

— Դե մի վախի, հիմար տղա, մի վախի, — փաղաքշական դողոցով համոզում էր գյուղացին, արագ ցցելով մատը դեպի Մետելիցան: — Բա ել ո՞վ կլնի, թե վոր նա չի: Դե ճանաչիր ելի, ճանաչիր... Ը-ը-հ, ո՞՞՞... — չարացած կտրեց նա հանկարծ ու ամբողջ ուժով ձգեց տղայի թևից: — Դե, նա յե, ձերդ բարեծննդութուն, բա ել ո՞վ կարող է լինել: Են է, վոր գլադեն վախենում է, բա ել ո՞վ կլնի, քանի վոր ձին թամբած ձի յե, ատրճանակի բունն էլ պալուսակի մեջ... Իրիկունը կրակի լուսին յեկել մոտեցել է: «Արածեցրու, — ասում է, — իմ ձին, իսկ ինքը իջնում է գյուղը, իսկ տղան չի սպասել, — վոր լուսացել է, — ել չի սպասել, ու բերել է ձին, ձին էլ թամբած ձի, ատրճանակի բունն էլ պալուսակի մեջ... Ել ո՞վ պտի ընի վոր...»

— Ո՞վ է յեկել, պատահել, ինչ ատրճանակի բուն, — հարցրեց պետը:

Գյուղացին ավելի շփոթված ճմուռեց ձեռքում գդակն ու, բառերը կիսատ թողնելով, խառնելով իրար, պատմեց այն մասին, թե ինչպես իր հովիվը բերել էր առավոտյան ուրիշի ձին, թամբած ու ատրճանակի բունն էլ պալուսակի մեջ:

— Ահա, թե ինչ, — ձիգ տվեց հեծելավաշտի պետը: — Բայց դե նա չճանաչեց, չե՞, — ասաց նա գլխով անելով տղայի կողմը: — Ասենք, եստեղ տուր նրան — մենք նրան մեր իմացած ձևով կհարցաքննենք:

Տղան, վորին հրում էին յետևից, մոտեցավ պատըշգամբին, սիրտ չանելով, սակայն, բարձրանալ վերև: Սպան ցած վազեց աստիճաններից, բռնեց նրա նիհար, ցնցվող ուսերից ու, քաշելով դեպի իրեն, հառեց իր ծակող ու սարսափելի հայացքը նրա սարսափից կլորացած աչքերին:

— Ը-ը-ը — հանկարծ աղաղակեց տղան շուռ տալով աչքերի սպիտակուցը:

— Վայ, եդ վոնց պիտի ընի, — ախ քաշեց, չդիմանալով, գեղջկուհիներից մեկը:

Նույն ակնթարթ ինչ վոր մեկի սրննթաց ու ճկուն մարմինը պատշգամբից ցած նետվեց: Ամբոխն ուժգին տատանվեց, թափահարելով բազմաձեռք մարմինը — հեծելավաշտի պետն ընկավ ուժգին հարվածի հետևանքով...

— Կրակեցեք նրա վրա... Ախրը, ես վոնց բան է, — բղավեց գեղեցիկ սպան, անոգնական պարզելով ափը, մոռանալով, ինչպես յերևում է, վոր ինքն էլ գիտե կրակել:

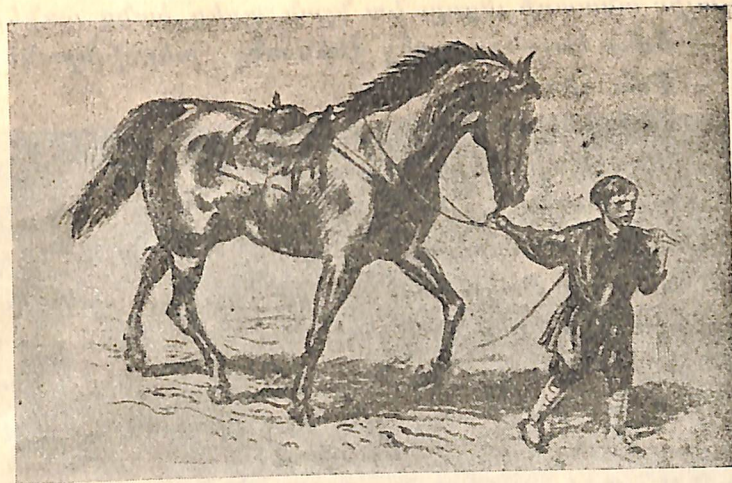
Մի քանի ձիավորներ նետվեցին ամբոխի մեջ, իրենց ձիերով դես ու դեն շարտելով մարդկանց: Մետելիցան, ամբողջ մարմնով ընկնելով թշնամու վրա, աշխատում էր բռնել նրա կոկորդից, բայց նա գալարվում էր, լափնջին սև թևերի նման փռած իր շուրջը, և ջգաձգորեն

կառչում եր ձեռքով դռուէն, աշխատելով դուրս քաշել ատրճանակը: Վերջապէս նրան հաջողվեց բացել պատյանը, և հենց նույն ակնթարթում, յերբ Մետելիցան բռնեց նրա կոկորդից, նա մի քանիսն իրար լետելից կրակեց նրա վրա:

Յերբ վրա հասած կաղակները քաշելին տալիս Մետելիցային վտառներից բռնած, նա. դեռ կառչում եր խոտից, աշխատելով բարձրացնել գլուխը, բայց նա անգոր ընկնում եր ցած ու քաշկուտվում գետնի վրայով:

— Նեչիտայլո, — բղավում եր գեղեցիկ սպան. — հավաքել հեծելավաշտը... Դժբ ել կգաք, — հարցրեց նա պետից: — Ձի տվեք հրամանատարին:

Կես ժամ հետո կաղակների հեծելավաշտը լրիվ սպառազինված դուրս լեկավ գլուղից ու սլացավ դեպի վեր, նույն ճանապարհով, վորով անցյալ գիշեր լեկել եր Մետելիցան:

5

Բակլանովը, վոր մյուսների հետ միասին չափազանց անհանգստացած եր վերջապէս, չղիմացավ:

— Լսիր, թող լես առաջ անցնեմ, — ասաց նա Լևինսոնին. — ախրը սատանան գիտե, իսկապէս:

Նա խթանեց ձիուն ու նույնիսկ ավելի շուտ քան լենթադրում եր, դուրս լեկավ անտառի լեզրը, կանաչ խոտով պատած մեղվի ձմեռոցի մոտ: Նա կարիք չունեցավ, սակայն, բարձրանալ կտուրը. — վոչ հեռու քան մի կես վերստի վրա իջնում ելին բլրի վրայից հիսունի չափ ձիավոր մարդիկ:

Բակլանովը կանգ առավ, թագնավելով թփերի մեջ, ցանկանալով ստուգել, չեն լերեա արդոք բլրի լետելից նոր ջոկատներ: Վոչ վոք չերեաց ալլես: Հեծելավաշտը գալիս եր քալով, անկարգ շարքերով: Մարդկանց անկանոն նստվածքից ու տաքացած ձիերի գլուխները թափ տալուց լերեում եր, վոր հեծելավաշտը մի քիչ առաջ վարգով եր գալիս:

Բակլանովը լետ դարձրեց ձիու գլուխն ու քիչ եր

Ֆնում գիպչեր ուղղակի Լևինսոնին, վորն լարդեն դուրս
եր գալիս անտառի լեզրը: Նա նշան արեց կանգ առնելու:

— Շատ են,— հարցրեց Լևինսոնը, լսելով նրան:

— Մոտ հիսուն հոգի:

— Հետեվակ ե:

— Ձե, ձիավորներ են...

— Կուբրակ, Դուբով, ի՞նչք ձիերից,— կամաց հրամա-
լեց Լևինսոնը: Կուբրակը — աջ թևը, Դուբովը — ձախ...

Հանձնելով Բակլանովին Մետելիցայի դասակի հրա-
մանատարութունը ու կարգադրելով նրան ֆնալ ախտեղ,
նա ինքն իջավ ձիուց ու գնաց շղթայի առջևից, հաղիվ
կաղկղալով ու թափահարելով մառդերը: Առանց թփերից
դուրս գալու, նա պառկեցրեց շղթան, իսկ ինքը պարտի-
զաններից մեկի ուղեկցությամբ հասավ մեղվի ձմեռոցին:

Հեծելավաշտը բոլորովին մոտ եր: Դեղին բոլորքնե-
րից ու լամպաններից Լևինսոնը ճանաչեց, վոր դրանք
կազակներ են: Նա լավ նշմարեց նաև սև լափնջով հրա-
մանատարին:

— Ասա, թող ես կողմ սողան, — փափսաց նա պար-
տիզանին, թե չե... Դե, ի՞նչ ես նայում, շուտ... — Յեկ
նա, հոնքերը կիտած, բոթեց նրան:

Հեծելավաշտն արդեն աչքան մոտիկ եր, վոր լըս-
վում եր ձիերի դուփյունն ու ձիավորների զսպված խո-
սակցութունը, կարելի լեր նշմարել նույնիսկ առանձին
դեմքեր:

Լևինսոնը տեսնում եր այդ դեմքերի արտահայտու-
թյունները, առանձնապես մի գեղեցիկ, լիքը սպայի, վորը
հենց նոր առաջ եր անցել չիբուխը բերնին և շատ վատ
պահում եր իրեն թամբի վրա:

— Դասա-ա-ակ... — բղավեց հանկարծ Լևինսոնը բա-
րակ, լերկարածիգ ձայնով: — Կրակ...

Դեղեցիկ սպան, լսելով նրա ձայնի առաջին հնչյուն-
ները, զարմացած բարձրացրեց գլուխը:

Բալց նույն վայրկյանին գլխարկը թռավ նրա գլխից

ու նրա դեմքն ընդունեց չափազանց վախեցած ու ան-
զոր արտահայտութիւնն:

— Կրակ... — նորից բղավեց Լեինսոնն ու կրակեց
ինքը, աշխատելով խփել գեղեցիկ սպային:

Հեծելավաշտը խառնովեց: Շատերը, նույն թվում և
գեղեցիկ սպան, վաչր ընկան գետին: Մի քանի վաչրկյան
շարունակ շփոթված մարդիկ ու ձիերը, վորոնք ծառս
եղին լինում, զարկվում եղին նույն տեղում, և ինչ վոր
մի բան բղավում, վոր չէր լսվում կրակոցների ձայնից:
Հետո այդ խառնաշփոթութիւնից դուրս թռավ մի առան-
ձին ձիավոր, սև փափախով ու յափնջով, սկսեց վեր-
վեր թռչել հեծելավաշտի առաջ, աշխատելով գսպել ձիուն,
ու թափահարելով թուրը: Մնացածները, ինչպես յերևում
էր, լավ չեղին հնազանդվում նրան — մի քանիսն արդեն
սլանում եղին հեռու, մտրակելով ձիերին: Ամբողջ հե-
ծելավաշտը նետվեց նրանց յետևից:

Պարտիզանները տեղերից վեր թռան, իսկ ամենից
տաքարկունները վազեցին նրանց յետևից, կրակելով ճա-
նապարհին:

— Ձի նստեք, — բղավում էր Լեինսոնը: — Բակլանով,
հստեղ արի... Շուտ ձի նստեք...

Բակլանովն անցավ մոտից, փալարի պես փալլող
թուրը ձեռքին յետ տարած գեպի ներքև: Նրա յետևից,
գնդացներով ու հարաչ հրոցով սլանում էր Մետելիցայի
դասակը...

Յերբ կռիվը վերջացել էր ու կազակների հեծելա-
վաշտը, կորցնելով մարդիկ ու ձիեր, անհայտացավ կեչու
պուրակում, պարտիզանները գտան իրենց հետախույզին:
Կազակները գցել եղին նրան ցանկապատի տակ, մեծ խր-
ձթի յետևում գտնվող փողոցում: Մետելիցան պառկած
էր կողքի վրա, ու նրա մազերը խառնվել եղին աշնա-
նային թռչնած խոտին:

Ամենից առաջ գլուղ մտավ Մետելիցայի դասակը:
Մարդիկ իջան ձիերից, խիտ շարքերով շրջապատեցին

իրենց հրամանատարի մարմինը, իսկ Բակլանովը չոքելով
գետնին, զգուշորեն բարձրացրեց գետնից դասակապետի
սևամազ գլուխը:

— Հը, վհնց է, — հարցրեց մոտենալով Լեինսոնը:

— Ձի շնչում... — կսմաց պատասխանեց Բակլանովն
առանց գետնից բարձրանալու:

Այդ ժամանակ պարտիզանների խմբի մեջ յերևաց
հովիվ տղան: Նա անցնում էր շարքերի միջով, քաշելով
իր յետևից Մետելիցայի ձիուն:

Մարդիկ ճանապարհ տվին, ու նրանք առաջ անցան:

— Այ, հրես, նրա ձին, — առաց տղան, — պահիր, ա-
սաց... ինքն էլ այլևս չեկավ... Ձեր ձին է, վերցրեք...

Պատ. խմբագիր՝ Ե. Զ ո փ ու ռ յ ա ն
Տեխ. խմբագիր՝ Ա. Խ ու ղ ա վ եր ղ յ ա ն
Սրբագրիչ՝ Ռ. Ն շ ա ն յ ա ն

Դրավիտի լիազոր Ա—1184 Հրատ. 3880

Պատվեր 1137, տրամ 3000

Պետհրատի տպարան, Յերեվան, ԻԻ Դեմոնյանցի, 4

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0395423

5667